

A CIROK VÁLASZOL...

HAZAI, ADATALAPÚ TAPASZTALATOK (2012-2022.)

Dr. Orosz Szilvia

Állattenyésztési

Teljesítményvizsgáló Kft.

A cirokszilázs betakarításával kapcsolatban számolatlanul érkeztek a kérdések hozzánk. Melyik típust vessem, azt mikor és mivel kellene betakarítani? Ezekre a kérdésekre nehéz válaszolni hiányos nemzetközi adatok alapján és kevés hazai tapasztalat birtokában. Az elmúlt 10 év alatt azonban összegyűlt annyi adatunk, ami már választ adhat egy-két kérdésre. Íme.

A hagyományos silócirok termesztése korlátozott volt sokáig, mivel a növény későn ér, és – a száraz talajok kivételével – általában nem termel annyi emészthető táplálóanyagot hektáronként, mint a jól felnevelt, nagy terméshozamú kukoricahibridek egy jó évjáratban. Továbbá a hagyományos cirokszilázs tápláléértéke (keményítő- és energiatartalma) elmarad a jó minőségű kukoricaszilázsétól. A közelmúltban azonban a forró és aszályos évszakokban újra megnőtt az érdeklődés a ciroknövény iránt, és megjelentek korszerű, a kukoricaszilázzsal is vetekedő hibridek. Vannak azonban olyan tulajdonságai a ciroksziláznak, amit akkor sem szabad elfelejtenünk, ha korszerű BMR hibridből készült.

Az 1. táblázatban látható a cirokszilázsok táplálóanyag-tartalma a 2012–2022. közötti betakarítási évekre vonatkozóan. Az adatbázist két csoportra lehetett

osztani a hozzánk beérkezett cirokszilázminták keményítő-eredményei alapján:

1. A szemérés különböző fázisaiban betakarított cirokszilázsok, n=332;
2. Vegetatív fázisban betakarított cirokszilázsok vagy bugás - hímsteril cirokszilázsok, n=79.

Az értékeléshez a két csoportot külön kell tárgyalni, mert élettani hatás, tápláléérték és erjedés szempontjából karakteresen eltérnek egymástól ezen két csoport cirokszilázmintái.

1. táblázat Cirokszilázsok táplálóanyag-tartalma (2012–2022. közötti betakarítási évekre vonatkozóan)

2012–2022	Szárz- anyag	Nyers- fehérje	Nyers- rost	Kemé- nyítő	aNDFom ¹	ADF	ADL	NDFd ₄₈ ²	dNDF ₄₈ ³	OMd ₄₈ ⁴	NEI _{vc} ⁵
	g/kg	g/kg sza.						%NDF	g/kg sza.	%	
A szemérés különböző fázisaiban betakarított cirokszilázsok 2012–2022. között, n=332											
Átlag	279	78	289	100	564	346	36	44	247	63	5,10
Szórás	50	19	49	76	80	58	11	8	58	6	0,6
Minimum	121	40	149	12	349	199	8	17	80	48	3,5
Maximum	566	166	490	373	773	534	71	68	404	75	6,4
Vegetatív fázisban betakarított cirokszilázsok vagy bugás - hímsteril cirokszilázsok 2012–2022. között, n=79											
Átlag	236	84	343	0	634	410	42	49	306	60	4,75
Szórás	56	24	49	-	59	53	11	6	38	6	0,6
Minimum	155	38	233	-	496	289	21	36	237	48	3,6
Maximum	581	149	440	-	756	517	65	62	392	72	5,9

¹aNDFom – amidáz kezelt hamumentes NDF; ²NDFd₄₈ – 48 órás in vitro NDF lebonthatóság; ³dNDFd₄₈ – 48 óra alatt in vitro lebontható aNDFom, ⁴OMd₄₈ – a szerves anyagok emészthetősége: in vitro 48 órás inkubációval meghatározva; ⁵NEI_{vc} holland energiaérték.

A szemérés különböző fázisaiban betakarított cirokszilázsok jellemzői hazai adatok alapján (2012–2022.)

Ezt az alcsoportot további részcsoportokra bontotam, hogy az évek óta felmerülő kérdésekre választ kaphassak.

Kíváncsi voltam, vajon milyen paraméterekkel rendelkezik egy már szemérésben, de még jó rostemészthetőséggel betakarított cirokszilázs. Érdekes-e korán betakarítani szeptemberben a buga beérése előtt a cirkot?

Érdekes választ kaptam. A 60% feletti rost-emészthetőségű cirokszilázsok szárazanyag-tartalma 262 g/kg volt, ami közel volt a nagy adatbázis átlagértékéhez. A keményítőtartalom azonban mindössze 33 g/kg sza. volt. Tehát speciális hibridekkel elérhető fiatal fenológiai fázisban, kiváló rostemészthetőség mellett a stabil erjedéshez szükséges szárazanyag-tartalom, de a keményítő ekkor még csak minimális. Ezen szilázsok hazai energiatartalma nem értelmezhető, mert nincsenek megfelelő emésztési együtthatóink a számoláshoz. **A holland energiaértékelés szerint a 33 g/kg sza. keményítőtartalmú cirokszilázs energiatartalma 5,8 MJ/kg sza., míg az átlagosan 100 g/kg sza. keményítőtartalmú minták energiatartalma csak 5,1 MJ/kg sza. volt. Megismétlődik a gabonaszilázsok esetében már megtanult tendencia, keményítő nélkül nagyobb energiatartalmat tud szolgáltatni egy növény jó rostemészthetőség mellett (>60% NDF_{d48}).**

Fontos lenne tudni, hogy vajon megéri-e a keményítőtartalomra várni?

Ezért az adatbázisból kiválasztottam a nagyobb, mint 6,0 MJ/kg szá. energiatartalmú cirokszilázsokat (2. táblázat). A minták 6,6%-a érte el azt a kategóriát, ami egy aszályos körülmények között betakarított, gyenge kukoricaszilázs táplóértékével közel egyenértékű. A kiválasztott mintákat további két csoportba lehetett osztani: a korai szemérés és a késői szemérés fázisába. Mindkét esetben hasonló volt az átlagos energiatartalom (6,1 MJ/kg szá), de

- míg a korai szemérés állapotában betakarított növény esetében az 59%-os rostemészthetőség és a 310 g/kg szá. emészthető rost adta az energiatartalom alapját,
- addig a késői szemérés esetében a 259 g/kg szá. keményítőtartalom volt a fő energiabázis egy gyenge rostemészthetőség (NDF_{d48} 45%) és kevés emészthető rosttartalom (198 g/kg szá.) mellett.

Tehát mind a jól emészthető rosttal, mind a nagy keményítőtartalommal meg lehet alapozni a kedvező táplálóértéket.

Az azonos táplálóértékű, de korai szemérésben betakarított cirokszilázsok esetében mire kell figyelni?

Van előnye és hátránya is az ilyen betakarításnak:

- **A hátrány:** az alacsonyabb és kevésbé biztonságos szárazanyag-tartalom (254 g/kg), szemben a későbbi fenológiai fázisban mért 334 g/kg értékkel, ahol kisebb a kockázata az ecetesedésnek átlagos technológiai színvonal mellett.
- **Az előny:** az étvágyra gyakorolt kedvező hatás és a nem emészthető rost kisebb hányada (kevésbé lassítja le a passzázst). Sajnos az iNDF₂₄₀ értéket még nem tudjuk megadni cirokszilázsra, pedig ez mutatná meg a valódi limitáló hatást a szárazanyag-felvétel szempontjából (max. 2 kg iNDF₂₄₀/nap/tehén).

Az azonos táplálóértékű, de késői szemérésben betakarított cirokszilázsok esetében nagy a bizonytalanság, mert a cirokszemekben található keményítő emészthetősége aggályos, és a számított energiatartalom feltehetően nem valós értéket mutat. A nemzetközi szakirodalom hiányos a cirokszilázsban található szemek keményítőlebonthatósága terén, de a korszerű laborok egy része már tudja mérni ezt az adatot. Amit a szakirodalom hiányossága ellenére tudunk:

1. A cirokszem a szemroppantó nem roppantja meg.
2. A szárított cirokszemben található keményítő bendőbéli lebonthatósága mindig kisebb mértékű és lassabb (lebomlás mértéke: 49%; *kd* 5,34%/óra), mint a kukoricaszemben található keményítőé (lebomlás mértéke: 62%, *kd* 6,43%/óra). Ez az általános jellemző feltehetően a szilázsban található szemekre is vonatkozik.
3. A bugában lévő cirokszemek fentről lefelé haladva érnek és keményednek meg. Amikor a szemek keményre érnek, az emészthetőség rendkívül csekély lesz. A buga érésével pedig egyre nagyobb lesz a kemény szemek aránya. Sajnos ezt a faktort a mi laborunkban egyelőre nem tudjuk mérni.

Összességében csak ismételni tudom Thomas Francis Kilcer szavait, hogy **a cirokszilázs nem kukoricaszilázs**. Még akkor sem, ha keményítőtartalma meghaladja a gyenge kukoricaszilázs adatait egy extrém száraz évben. Ennek elsődleges oka a rost gyenge emészthetősége a késői (nagy keményítőtartalmú) fenológiai fázisban, és a cirokszemekben található keményítő valós és feltehetően gyenge lebonthatósága a kukoricaszilázshoz képest. A korszerű BMR cirokhibridektől azonban várhatunk kedvezőbb értékeket.

Kezeljük helyén a korszerű cirokszilázsokat, mert az alábecslés ugyanúgy kárt okoz, mint a túlértékelés.

2. táblázat A legalább 6 MJ/kg szá. NEI_{vc} értéket elért cirokszilázsok táplálóanyag-tartalma (2012–2022. közötti betakarítási évekre vonatkozóan).

Min. 6 MJ/kg szá.	Száraz- anyag	Nyers- fehérje	Nyers- rost	Kemé- nyítő	aNDFom ¹	ADF	ADL	NDFd ₄₈ ²	dNDF ₄₈ ³	OMd ₄₈ ⁴	NEI _{vc} ⁵
	g/kg	g/kg szá.						%NDF	g/kg szá.	%	
Késői szemérés n=8	334	91	196	259	429	268	23	45	198	71	6,1
Korai szemérés n=14	254	93	245	41	525	300	18	59	310	73	6,1

¹aNDFom – amiláz kezelt hamumentes NDF; ²NDFd₄₈ – 48 órás in vitro NDF lebonthatóság; ³dNDFd₄₈ – 48 óra alatt in vitro lebontható aNDFom, ⁴OMd₄₈ – a szerves anyagok emészthetősége: in vitro 48 órás inkubációval meghatározva; ⁵NEI_{vc} holland energiaérték.

Vegetatív fázisban betakarított cirokszilázsok vagy bugás - hímsteril cirokszilázsok 2013-2022. között

Az 1. táblázat adatai egyértelműen arra utalnak, hogy a korai vegetatív fázisban történő betakarítás az erjedés minősége szempontjából kockázatot von maga után. Erre fel kell készülni megfelelő tartósítószerrel, és a betakarítás-silózási technológia szervezése, fegyelme is kritikus szempont. Aki nem tudja ezeket biztosítani, ecetes cirokszilázst kaphat eredményül.

A korai betakarítású szilázsok átlagos tápláléértéke (energiatartalma) azt mutatja, hogy az üzemi mintákban nem sikerült elérni a késői betakarítású szilázsok energiatartalmát. De ennek nem az az oka, hogy a korai betakarítás gyengébb tápláléértékkel járna. Elemezve ezt a kérdést két megállapítást tehetünk:

1. A hazai üzemi minták nem az ideális betakarítási állapotot tükrözik ebben a fenofázisban (49% NDF_{d48});
2. Amennyiben korai, vegetatív állapotban történő betakarítás mellett döntöttünk vagy hímsteril cirokhibridünk van, akkor törekedni kell a 60% NDF_{d48} érték elérésére.

3. Ne becsüljük túl a szilázs cirokszemeiben lévő keményítő valódi emészthetőségét szemben a jól emészthető rost energiatartalmával (lásd előbb)!
4. Keressük azon hibrideket, amelyek a legalább 60%-os rostemészthetőséget úgy tudják megtartani, hogy közben a szárazanyag-tartalmuk 27-30%. Az erjedés szempontjából és a csurgalék csökkenése érdekében – a hazai silózási technológiai fegyelmet figyelembe véve – lenne szükség erre.

Kiegészítés

Legeltetett állomány esetében a ciánglikozid mérgezés veszélye megnő, ha a fagy elpusztítja a növény csúcsát, de nem érinti a növény tövét, amelyből új hajtások fejlődhetnek ki. A szarvasmarhák gyakran elkerülik a magas, fagyott növényi részeket, és a fiatal hajtásokat legelik, amelyek mérgező mennyiségű ciánglikozidot tartalmazhatnak. Ezért a fagykárosodott szudánifű vagy cirok-szudánifű hibridek esetében a legjobb megoldás a silózásra való betakarítás lehet. A silózás hatására azonban a ciánglikozid veszély elmúlik az első 5-7 nap elteltével.

Szárazság vagy más stressz hatására a cirok hajlamos felhalmozni a nitrátokat. Ha a termés növekedésének lassulása figyelhető meg, takarmányozás előtt érdemes megvizsgálni a takarmányt a nitráttartalom szempontjából. Magas nitráttartalom esetén a takarmányt silózni kell, vagy más, alacsony nitráttartalmú takarmányokkal kell kombinálni a napi nitrátbevitel csökkentése érdekében.

Zárógondolatok

Összességében megállapítható, hogy a cirokszilázsok sok meglepetést tartogatnak még számunkra. Járatlan utat járunk, csak a lehetőségeket ismerjük, a valóság most ölt szépen lassan alakot szűkebb régióinkban. Ilyenkor feltétlenül érdemes adatok alapján dönteni,

ehhez pedig a hazai adatbázisok kezdenek felépülni. A technológiát (a körültekintő tervezést, a fegyelmet, a műszaki bázist, az adalékanyagot), mint legfontosabb kritériumot azonban mindenképp előtérbe kell tartani, mivel ezen szilázsok erjedése bizonytalan az alsó határon lévő szárazanyag-tartalom miatt. A legnagyobb kár az, ha a tehén nem eszi meg a takarmányt.

